

LISA 5

AINEVALDKOND „SOTSIAALAINED“

Üldpädevuste arengu toetamine

Sotsiaalvaldkonna õppeainete õppimise kaudu toetatakse õpilastes kõigi riikliku õppekava üldosas kirjeldatud üldpädevuste arengut. Üldpädevuste saavutamist toetab ainevaldkonna õppeainete eesmärgipärane lõimimine teiste valdkondade õppeainetega ning läbivate teemade õpilase jaoks tähenduslik käsitlemine. Selle tulemusel kujuneb õpilasel suutlikkus rakendada oma teadmisi ja oskusi erinevates olukordades, kujundada enda väärtushoiakuid ja -hinnanguid ning võimalus omandada ettekujutus ühiskonna kui terviku arengust. Seejuures on väga oluline süsteemne ja järjepidev koostöö aineõpetajate vahel.

Üldpädevuste kujundamine ning läbivate teemade käsitlemise ja lõimingu korraldamise põhimõtted määratakse kooli õppekava üldosas ja rakendamine täpsustatakse valdkonnakavas.

Valdkonnapädevus

Sotsiaalainete pädevusega taotletakse õppija toimetulekut iseendaga (intrapersonaalne: eneseusaldus, eneseregulatsioon, eneseanalüüs, empaatia, autonoomia ja vastutus - enesemääratluspädevus), suutlikkust toimida lähikonnas (interpersonaalne: suhestumine, osalus ja turvaline kohanemine erinevates sotsiaalsetes kontekstides - sotsiaalne pädevus), valmisolekut ja oskust olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik (institutsionaalne: poliitika, valitsemine, riik, vabakond, turg, meedia jt ühiskonnaelu korraldamise vormid - kodanikupädevus), oskust mõtestada ühiskondlikke suhteid minevikuühiskondades lähtuvalt ajaloolisest kontekstist ja üldinimlikest väärtustest.

Sotsiaalainete õpetamise kaudu taotletakse, et gümnaasiumi lõpuks õpilane:

1. tunneb huvi kogukonna, rahva ja maailma arengu vastu, mõistab ühiskonnas toimunud ja toimuvate muutuste põhjusi, tagajärgi ja seoseid;
2. tunneb huvi enda arengu vastu, hindab ennast adekvaatselt, analüüsib oma võimalusi, usub endasse ja kavandab oma tulevikku, võtab vastutuse oma tuleviku kujundamise eest, väärtustab loovust ja ettevõtlikkust ning arendab endas neid omadusi ja pädevusi;

3. austab demokraatiat ja inimõigusi, teab oma õigusi ja kohustusi, järgib seadusi, üldinimlikke väärtusi ja üldtunnustatud käitumisnorme, kujundab oma arvamuse ning on vastutustundlik ja aktiivne ühiskonnaliige, on lojaalne Eesti riigile;
4. valdab infootsimise meetodeid, hindab kriitiliselt allikate usaldusväärsust ja teabe sisu; väärtustab teaduspõhist maailmapilti;
5. aktsepteerib inimeste individuaalseid erinevusi, kultuurilist ja maailmavaatelist mitmekesisust, suhtub neisse sallivalt, kui need pole inimväärikust alandavad või inimsusevastased;
6. tunnetab oma rolli Eesti kultuuripärandi hoidja ja kandjana, väärtustab inimkonna kultuuripärandit ja aktsepteerib kultuurerinevusi;
7. hoolib endast ja teistest, järgib tervislikke eluviise, käitub turvaliselt enda ja teiste inimeste suhtes, hoiab keskkonda, on teadlik tarbija;
8. võtab vastutuse inimesena, kodanikuna, perekonna- ja ühiskonnaliikmena.

Läbivate teemade käsitlemine

- 1) **elukestev õpe ja karjääri kujundamine** – arendatakse iseseisva õppimise oskust ja vastutusvõimet ning oskust iseseisvalt leida ja analüüsida oma arengu vajadustest tulenevat infot edasiõppimise võimaluste kohta. Õppetegevus võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt ettevõtte külastused, õpilastele tutvustatakse erinevate ainevaldkondadega seotud ameteid, erialasid;
- 2) **keskkond ja jätkusuutlik areng** – läbiva teema käsitlemisega gümnaasiumis taotletakse õpilase kujunemist keskkonnateadlikuks ja sotsiaalselt aktiivseks inimeseks, kes elab ning toimib vastutustundlikult, pidades silmas jätkusuutlikku tulevikku, ja on valmis leidma lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele;
- 3) **kodanikualgatus ja ettevõtlus** – läbiva teema käsitlemisega gümnaasiumis taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ja vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust, on ühiskonda lõimitud, toetub oma tegevuses riigi kultuurilistele traditsioonidele ja arengusuundadele, osaleb poliitiliste ning majanduslike otsuste tegemisel;
- 4) **kultuuriline identiteet** – läbiva teema käsitlemisega gümnaasiumis taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumisladi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo käigus, omab ettekujutust kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast, väärtustab

omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis.

- 5) **teabekeskond ja meediakasutus** – läbiva teema käsitlemisega gümnaasiumis taotletakse õpilase kujunemist teadlikuks ja analüüsivaks inimeseks, kes tajub ja teadvustab adekvaatselt ümbritsevat teabekeskonda, suudab kriitiliselt analüüsida ja kasutada meediamaaailma sisu ja allikaid, austab intellektuaalset omandit, oskab luua kvaliteetset meediasisu, arvestades oma eesmärgi ja ühiskonnas omaks võetud suhtlemise norme ning toimib turvaliselt ja vastutab oma käitumise eest end ümbritsevas teabekeskonnas;
- 6) **tehnoloogia ja innovatsioon** – läbiva teema käsitlemisega gümnaasiumis taotletakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja nüüdisaegseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas;
- 7) **tervis ja ohutus** – läbiva teema käsitlemisega gümnaasiumis taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline järgima tervislikku eluviisi, käituma turvaliselt ja kaasa aitama tervist edendava turvalise keskkonna kujundamisele;
- 8) **väärtused ja kõlblus** – läbiva teema käsitlemisega gümnaasiumis taotletakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid.

Õppeainete lõimingu viisid teiste õppeainetega

Valdkonnasisene lõiming

Sotsiaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Õppe korraldamisel lähtutakse Eesti riikliku iseseisvuse tunnustamisest, eesti kultuuri traditsioonide, Euroopa ning maailma kultuuri ja teaduse põhisaavutuste väärtustamisest ning riikliku õppekava üldosas sätestatud põhimõtetest. Sotsiaalainete õppimine aitab arendada tervikpilti ühiskonnast ning kujundab oskust mõista minevikunähtuste alusel toimuvat arengut. Sotsiaalainete vahendusel areneb võime näha ühiskonna arengus erinevaid seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskondlikest väärtustest, normidest ja reeglitest; toimida kõlblise ja vastutustundliku inimesena ning ühiskonnaliikmena. Sotsiaalainete teemade käsitlemisega toetatakse soolise võrdõiguslikkuse edendamist ühiskonnas.

Ajalooõpetuse eesmärk on kujundada õppijaid, kes on suutelised analüüsima ja mõistma maailma, milles nad elavad, ning tunnevad asjaolusid ja sündmusi, mis on maailmas juhtunud. Ajaloõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks teadmisi oma kodukoha ning maailma minevikust ja kultuuripärandist ning erinevatest väärtussüsteemidest. Aine vahendusel hakkab õpilane teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ja tõlgendama minevikusündmusi ning -protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi.

Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut, õppides tundma ennast, kujundama vastutustundlikult oma suhteid, tundma perekonna rolli ühiskonna ning inimese elus, olema terviseteadlik, aus, hooliv ja õiglane.

Ühiskonnaõpetuses omandavad õpilased teadmised, oskused, väärtused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine eesmärk on luua eeldused kodanikudentiteedi ja ühiskonna sidususe tugevnemiseks ning aktiivse kodaniku kujunemiseks, toetada dialoogivalmidust maailma erinevalt mõistvate inimeste vahel, samuti õpilase enese teadlikkust maailmavaate küsimustes.

Valdkonnasisese lõiminguga taotletakse, et õpilane areneks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimestega, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest ning märkab ja mõistab ühiskonnas toimuvat, on valmis ühiskonnaelus osalema, võtab vastutuse oma otsuste ja valikute eest ning mõistab üksikisiku rolli globaalsel tasandil; kes teeb majanduslikke otsuseid rahatargalt ja vastutustundlikult, oskab elatada ennast ja oma peret, teenida tulu, maksab kohusetundlikult makse ja panustab selle kaudu ühiskonna arengusse. Kõigi sotsiaalvaldkonna õppeainete seisukohalt on tähtis koostööoskus ja konstruktiivsete lahenduste leidmise oskus.

Õppesisu käsitletuses teeb aineõpetaja valiku arvestusega, et kirjeldatud õpitulemused, üld- ja valdkonnapädevused oleksid saavutatavad.

Valdkondadeüleline lõiming

Sotsiaallained on teiste ainevaldkondadega seotud valdkonnapädevuste kujundamise kaudu.

Eesti keel – suutlikkus väljendada ennast selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult, lugeda ja mõista erinevaid tekste; kasutada kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili ning ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt, järgida õigekeelsusnõudeid. Lisaks tähtsustuvad

teksti kriitilise analüüsi oskus, meediakirjaoskus, info hankimine ja selle tööde vormistamine ning autoriõiguse kaitse.

Võõrkeeled – teadmised erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest, oma kultuuri ja teiste kultuuride erinevuste mõistmine ning lugupidamine teiste keelte ja kultuuride vastu; suhtlemine mitmekultuurilises ühiskonnas; võõrkeeleoskus.

Matemaatika – ajaarvamine; ressursside planeerimine (aeg, raha); matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid); oskus probleeme püstitada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideid analüüsida ning tulemuse tõesust kontrollida; oskus loogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestada ning väärtustada matemaatilist käsitlust kui analüüsimeetodit.

Loodusained – geograafilise asendi ja looduskeskkonna mõju inimühiskonna arengule, inimese areng ja rahvastikuprotsessid; majanduse ressursid; ühiskonna jätkusuutlikkus, säästlik tarbimine, üleilmastumine, globaalprobleemide, sh keskkonnaprobleemide märkamise, mõistmine ning jätkusuutliku ja vastutustundliku, sh loodushoidliku eluviisi väärtustamine.

Majandus ja tehnoloogia – ametid ja elukutsed erinevates ühiskondades, tehnika ja tootmise arengu seos muutustega ühiskonnas; tööturg, kutsesuunitlus ja karjääri planeerimine; oskus hinnata tehnoloogia rakendamisega kaasnevat võimalust ja ohte; mõista tehnoloogia nüüdisaegseid arengutrende ning tehnoloogia ja teaduse omavahelisi seoseid; rakendada tänapäevaseid tehnoloogiaid tõhusalt ja eetilisel oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonna kujundamisel; kasutada tehnilisi vahendeid eesmärgipäraselt ning säästlikult, järgides seejuures ohutuse ja autoriõiguste kaitse nõudeid.

Kunst ja kirjandus – Eesti, Euroopa ja erinevate maailma rahvaste kultuuri teemade käsitlemine ja kultuuriloomingu väärtustamine, iluhinnangute muutumine ajas; esteetiline areng ja eneseteostus, rahvakultuur, loominguline eneseväljendusoskus.

Kehakultuur – suutlikkus mõista ja väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana erinevatel ajastutel, meditsiinisäavutuste rolli ühiskonna arengus; arendada sallivat suhtumist kaaslastesse ning järgida ausa koostöö põhimõtteid.

Ainevaldkonna õppeained ja maht

Ainevaldkonna õppeained on ajalugu, inimeseõpetus, ühiskonnaõpetus, filosoofia, ettevõtlusõpetus, isiksuse kujundamise ja karjäärivalikutega seotud kursused. Õppeained jagunevad kohustuslikeks ning valikkursusteks. Sotsiaalainete valdkonna ainekavades esitatud taotletavate õpitulemuste ja õppesisu koostamisel on aluseks võetud kohustuslike kursuste arv kooliastmes.

- ajaloos 6 kursust: „Eesti ajalugu I (kuni 16. ja 17. sajandi vahetuseni)“, „Eesti ajalugu II (kuni 19. sajandi lõpuni)“, „Üldajalugu“, „Lähiajalugu I – Eesti ja maailm 20. sajandi esimesel poolel“, „Lähiajalugu II – Eesti ja maailm 20. sajandi teisel poolel“, „Lähiajalugu III – 20. sajandi arengu põhjooned: Eesti ja maailm“;
- inimeseõpetuses 1 kursust: „Perekonnaõpetus“;
- ühiskonnaõpetuses 2 kursust: „Ühiskonna areng ja demokraatia“, „Majandus ja maailmapoliitika“;
- usundiõpetuses 3 kursust: „Maailma usundid“, „Inimene ja religioon“, „Eesti usuline maastik“.

AJALUGU

Kursuse nimetus	EESTI AJALUGU I (kuni 16. ja 17. sajandi vahetuseni). Ajaloo 1. kursus
Staatus	kohustuslik kursus
Eelduskursused	-
Õpetamise aeg	10. klassis
Kursuse lühikirjeldus, õppesisu ja praktilised tööd	<p><u>Kursuse lühikirjeldus:</u> Kursus annab ülevaate Eesti ajaloost mandrijää taandumisest kuni 16. ja 17. sajandi vahetuseni. Tegemist on Eesti esi-, kesk- ja varauusaja kursusega, kus pööratakse tähelepanu Eesti alade asutamisest kuni reformatsioonini. Kõnealusel perioodil toimuvad Eesti aladel olulised muutused, mis on mõjutanud tugevalt tänast päeva. Analüüsitakse muinaskultuuri kujunemist ning selle muutumist läbi aja, erinevate kultuurikontaktide vahendusel.</p> <p><u>Kursuse õppesisu:</u> Esiaeg. Jääaeg ja selle taandumine. Inimasustuse algus Euraasia põhjaosas. Muinasaja allikad ja nende uurimine. Kiviaja arheoloogilised kultuurid Eestis: Kunda kultuur, kammkeraamika kultuur, nõorkeraamika ehk venekirveste kultuur – elanike peamised tegevusalad ning kultuuri iseloomustavad muistised. Pronksiaeg. Asva kultuur. Rauaaeg. Põlis põllundus, kalmed, linnused. Eesti esiaja lõpul. Suhted naabritega: idaslaavlased, balti hõimud, viikingid. Rahvusvaheliste kaubateede kujunemine ja Eesti. Eesti ühiskond esiaja lõpul: sotsiaalne kihistumine. Maakonnad ja kihelkonnad. Linnused. Külad ja elamud. Muinasusund ning ristiusu levik Eestis. Muinasusundi seos loodusega. Vanimad teated ristiusu levikust Eestis.</p> <p>Keskaeg. Muistne vabadusvõitlus: Balti ristsõdade põhjused. Muistse vabadusvõitluse kulg. Eestlaste lüüasaamise põhjused ja tagajärjed. Henriku Liivimaa kroonika ajalooallikana. Vana-Liivimaa riigid: riiklik korraldus ja poliitiline kaart. Seisused. Maapäev. Vana-Liivimaa riikide omavahelised suhted ja suhted naabritega. Jüriöö ülestõus, selle põhjused ja tagajärjed. Keskaja ühiskond Eestis: läänikorraldus. Mõisate rajamine. Sunnismaisuse ja teoorjuse kujunemine. Keskaegsed linnad Eestis: linnade valitsemine. Käsitöö, kaubandus, Hansa Liit. Gildid ja tsunftid. Eluolu linnas. Kirik ja kultuur: vaimulikud ordud ja kloostrid.</p> <p>Ülemineku-aeg keskajalt uusajale. Tugeva keskvoimuga riikide kujunemine Läänemere regioonis. Reformatsioon Eestis: haridusolud. Eestikeelse trükisõna algus. Liivi sõda: Vana-Liivimaa asend Läänemere regioonis. Liivi sõja eellugu, kulg ja tulemused. Eesti kolme kuningriigi valduses: riiklik korraldus ja poliitiline kaart. Vastureformatsioon. Kultuuri areng: Balthasar Russowi kroonika ajalooallikana. Reformatsiooni ja vastureformatsiooni mõju vaimuelule.</p> <p><u>Praktilised tööd:</u></p>

	<ul style="list-style-type: none"> • arutelud, • rühmatööd, • ettekanded, • töölehtede täitmine.
Kursuse õpitulemused	<p>Kursuse lõpus õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab tähtsamaid Eesti esiaja perioode; mõistab muististe kui ajalooallikate eripära; • iseloomustab esiaja eestlaste suhteid naaberrahvastega ning vastastikuseid mõjutusi; • kirjeldab Eesti halduskorraldust ja majanduse arengut esiaja lõpul ning teab, kuidas Eesti haldusjaotus on ajas muutunud; • seostab Eesti ajalugu Euroopa ja maailma ajaloo, tuues esile erinevate ajalooperioodide eripära; • analüüsib Balti ristsõja põhjusi, kulgu ja tulemusi erinevate osaliste vaatenurgast; • selgitab allikatele tuginedes tänapäeva Eesti ühiskonnale iseloomulike ilmingute ja arengute ajaloolist tausta, hinnangute muutumist ajas ja põhjendab nende tagamaid; • iseloomustab Eesti keskaja ühiskonda ja kirjeldab Eesti keskaja kultuuri põhijooni ning mõistab ristiusu mõju Eesti kultuurile, vaimuelule ja väärtushinnangute muutumisele; saab aru kultuurilisest järjepidevuses • analüüsib Eesti ühiskonnaelu erinevate suurriikide koosseisus, lähtudes erinevast perspektiivist; • iseloomustab reformatsiooni mõju ja tähtsust eesti kultuuriloos; analüüsib muutusi mentaliteedis ning vaimuelus. <p>Mõisted: arheoloogiline kultuur, muistis, muinaslinnus, kalme, maakond, kihelkond, malev, animism</p>
Hindamine	<p>Eristav. Koondhinde moodustavad analüüsitööd, tunnikontrollid ja kontrolltööd, suulised diskussioonid/ettekanded ning loovtööd. Aineõpetaja täpsustab õppeinfosüsteemis kursuse esimeses sissekandes vastavate tööde arvu, vormi ning hinde kujunemise viisi. Kursusehinnet arvestatakse ajaloo kooliastmehinde väljapanemisel.</p>
Õppematerjalid	<p>Peamised õppematerjalid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Eesti ajalugu 1“, õpik <p>Lisamaterjalid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aineõpetaja jagatud materjalid (TERA-s)

Kursuse nimetus	EESTI AJALUGU II (kuni 19. sajandi lõpuni). Ajaloo 2. kursus
Staatuse	kohustuslik kursus
Eelduskursused	Eesti ajalugu I
Õpetamise aeg	10. klassis
Kursuse lühikirjeldus, õppesisu ja praktilised tööd	<p><u>Kursuse lühikirjeldus:</u> Kursus annab ülevaate Eesti ajaloost Rootsi suurriigi perioodist kuni hilise ärkamisajani. Tegemist on Rootsi ja Vene aega kirjeldava kursusega, kus pööratakse tähelepanu Eesti alal toimunud poliitilistele ja ühiskondlikele protsessidele 17. sajandi algusest kuni 20. sajandi alguseni, kuivõrd kõnealusel perioodil aset leidnud muutustel oli märkimisväärne roll eesti kultuuri ning Eesti poliitilise iseteadvuse arengus.</p> <p><u>Kursuse õppesisu:</u> Rootsi aeg. Rootsi suurriigi ajastu. Rootsi keskvoim ja baltisaksa aadel. Majanduslik areng: talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord. Reduktsioon ja selle tulemused. Manufaktuuride teke. Kaubandus. Luterlus riigiusuna. Esimesed gümnaasiumid. Ülikooli asutamine Tartus. Rahvaharidus. Eestikeelse kirjasõna levik. Eesti 18. sajandil. Põhjasõja põhjused, kulg ja tulemused. Rahvastikuprotsessid Eestis 16.–18. sajandil. Sõdade, haiguste, olmetingimuste ja näljahädade mõju rahvastikule. Balti erikord. Talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord. Asehalduskord. Baltisaksa kultuur ja talurahvakultuur. Rahvaharidus. Pietism ja valgustus. Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul. Moderniseeruv Euroopa: industriaalühiskonna kujunemine, rahvuslik liikumine. Venemaa 19. sajandil ja 20. sajandi algul. Pärisorjuse kaotamine Eestis. Talude pärieksostmine. Usuvahetusliikumine. Tööstuse areng. Erinevused Põhja- ja Lõuna-Eesti arengus. Ärkamisaeg. Estofiilid. Tartu Ülikool 19. sajandil. Eesti haritlaskonna kujunemise algus. Seltsiliikumine. Tähtsamad rahvusliku liikumise ettevõtmised ja nende eestvedajad, erimeelsused eesmärkide saavutamisel. Eesti majanduse areng. Raudteede ehitamine, selle mõju majanduslikule ja sotsiaalsele arengule. Suurtööstuse kujunemine. Põllumajanduse areng. Talurahva kihistumine. Ülevenemaaliste seaduste laienemine Eestile. Venestusaja mõju haridusele, kultuurile ja rahvuslikule liikumisele. Rahvusliku professionaalse kultuuri kujunemine. Uus rahvuslik tõus. Poliitilised rühmitused Eestis. 1905. aasta sündmused ja nende mõju ühiskonnale.</p> <p><u>Praktilised tööd:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ● arutelud, ● rühmatööd, ● ettekanded, ● töölehtede täitmine.

Kursuse õpitulemused	<p>Kursuse lõpus õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab, kuidas toimus Rootsi võimu järkjärguline kehtestamine kogu Eesti alal; • iseloomustab allikate ja teabetekstide põhjal Rootsi poliitikat Eesti- ja Liivimaal ning talurahva õigusliku ja majandusliku olukorra muutumist Rootsi ajal; • mõistab luterluse mõju ning Rootsi aja tähtsust eesti kultuuri ja hariduse arengus, ajaloo ning tänapäeval; • teab, kuidas muutus aja jooksul talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord, ning selgitab majandusprotsesside ja talurahvaseaduste seoseid; • mõistab ärkamisaja tähendust ja tähtsust, tähtsamaid rahvusliku liikumise ettevõtmisi ja eestvedajaid ning nende mõju kodanikuühiskonna kujunemisele Eesti ajaloos; • iseloomustab muutusi Eesti ühiskonnas ja ühiskondlik-poliitilise mõtte arengut 19. sajandi lõpul ning loob seoseid omariikluse kujunemisega. <p>Mõisted ja isikud:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rüütelkond, reduktsioon, vakuraamat, piiblikonverentsid, Academia Gustaviana, Balti erikord, restitutsioon, asehalduskord, vennastekogudus, hernhuutus, estofiil, ärkamisaeg, rahvuslik liikumine, venestamine, Aleksandrikool • Bengt Gottfried Forselius, Gustav II Adolf, Johan Skytte, Karl XI, Karl XII, Peeter I, Katariina II, Anton Thor Helle, August Wilhelm Hupel, Friedrich Reinhold Kreutzwald, Johann Voldemar Jannsen, Jakob Hurt, Carl Robert Jakobson, Lydia Koidula, Jaan Tõnisson
Hindamine	<p>Eristav. Koondhinde moodustavad analüüsitööd, tunnikontrollid ja kontrolltööd, suulised diskussioonid/ettekanded ning loovtööd. Aineõpetaja täpsustab õppeinfosüsteemis kursuse esimeses sissekandes vastavate tööde arvu, vormi ning hinde kujunemise viisi. Kursusehinnet arvestatakse ajaloo kooliastmehinde väljapanemisel.</p>
Õppematerjalid	<p>Peamised õppematerjalid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Eesti ajalugu 2“, õpik <p>Lisamaterjalid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aineõpetaja jagatud materjalid (TERA-s)

Kursuse nimetus	ÜLDAJALUGU. Ajaloo 3. kursus
Staatuse	kohustuslik kursus
Eelduskursused	-
Õpetamise aeg	11. klassis
Kursuse lühikirjeldus, õppesisu ja praktilised tööd	<p><u>Kursuse lühikirjeldus:</u> Üldajaloo kursus annab ülevaate ühiskonnas toimunud protsessidest vana,- kesk- ja uusajal, aidates kaasa maailma ja Eesti ajaloo teemade tundmaõppimisele. Üldajaloo kursuse jaotumine kolmeks teemaplokiks aitab saada ülevaate Euroopa kujunemisest ning maailma toimunud olulisematest sündmustest, mille mõju Euroopa ajaloole on olnud märkimisväärne.</p> <p><u>Kursuse õppesisu:</u> Antiikaeg. Kreeka linnriigid: valitsemine, kodanikkond, eluolu. Sparta ja Ateena. Hellenid ja barbarid: hellenite kasvatus, haridus ja igapäevaelu. Kreeka kultuur: mütoloogia ja religioon. Homerose eeposed. Ajalookirjutuse algus. Kõnekunst. Teater. Filosoofia: Sokrates, Platon, Aristoteles. Olümpiamängud. Makedoonia tõus ja hellenism: Aleksander Suur. Rooma riigi teke. Rooma vabariik ja selle korraldus. Rooma tõus suurriigiks: armee. Caesar. Keisrivõimu kehtestamine: Augustus. Lääne-Rooma ja Ida-Rooma. Rooma ühiskond ja eluolu: perekond, kasvatus ja haridus. Rooma õigus. Rooma kui antiikaja suurlinn. Ehituskunst. Religioon: ristiusu teke ja levik ning tõus riigiusuks. Antiiktsivilisatsioonide saavutused ja tähtsus maailma ajaloos Keskaeg. Rahvasterändamine ja Lääne-Rooma riigi langus. Frangi riik: Karl Suur. Lääne-Euroopa riikide teke. Ühiskond ja eluolu: läänikord. Feodaalide ja talurahva eluolu. Rüütlikultuur. Linnaühiskond: kaubandus, käsitöö, valitsemine. Islami teke ja levik: Muhamed. Koraan. Ilmalik võim ja vaimulik autoriteet: keisrivõim ja paavstlus. Religiooni dominantsus. Vaimulikud ordud. Ketserlus. Ristisõjad. Ülikoolid ja skolastika Uusaeg. Uue maailmapildi kujunemine: renessanss ja humanism, maadeavastuste mõjud ning tagajärjed, reformatsioon ja vastureformatsioon. Absolutism ja parlamentarism: poliitiline kaart uusaja alguses. Absolutism Prantsusmaal, parlamentarismi kujunemine ja kindlustumine Inglismaal. Ameerika Ühendriikide iseseisvumine. Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni sõjad, nende mõju Euroopale: valgustus. Viini kongress. Rahvusluse tõus ja rahvusriikide teke. Industriaalühiskond: tööstuslik pööre, industriaalühiskonna tunnused. Maailmamajandus, teaduse ja tehnoloogia areng uusaja.</p> <p><u>Praktilised tööd:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ● arutelud, ● rühmatööd, ● ettekanded, ● töölehtede täitmine.

	Õpetaja võib jooksvalt teha muudatusi õppesisus.
Kursuse õpitulemused	<p>Kursuse lõpus õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab ajaloo perioode, neile iseloomulikke tunnuseid ja vaimulaadi ajaloolises arengus; • mõistab inimese, ühiskonna ja kultuuri olemuslikke seoseid erinevatel ajalooperioodidel, analüüsib väärtushinnangute ja väärtusruumi muutumist ajas; • kirjeldab Euroopa ja maailma ajaloo pöördelisi sündmusi ja protsesse, mõistab nende tähtsust ja mõju ühiskonna arengus; • iseloomustab ja võrdleb ajastuid erinevate ühiskonnaelu valdkondade kaudu; • selgitab antiiktsivilisatsioonide tähtsust maailma ajaloos ning toob esile seosed antiikkultuuri ja Euroopa kultuuri kujunemise vahel; • iseloomustab keskaja ühiskonda ja eluolu ning analüüsib kriitiliselt keskaja erinevaid teabeallikaid; • nimetab ja selgitab uusajal toimunud ühiskondlikke ja poliitilisi muutusi; • tunneb teaduse ja tehnika arengu põhijooni ning tähtsamaid saavutusi vana-, kesk- ja uusajal; • toob ajaloost näiteid, kuidas üksikisiku valikud on muutnud arusaamasid ühiskonnas tervikuna või kitsamas valdkonnas; • analüüsib kriitiliselt erinevaid teabeallikaid.
Hindamine	<p>Eristav. Koondhinde moodustavad analüüsitööd, tunnikontrollid ja kontrollitööd, suulised diskussioonid/ettekanded ning loovtööd. Aineõpetaja täpsustab õppeinfosüsteemis kursuse esimeses sissekandes vastavate tööde arvu, vormi ning hinde kujunemise viisi. Kursusehinnet arvestatakse ajaloo kooliastmehinde väljapanemisel.</p>
Õppematerjalid	<p>Peamised õppematerjalid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Maailma ajalugu“, õpik <p>Lisamaterjalid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aineõpetaja jagatud materjalid (TERA-s)

Kursuse nimetus	LÄHIAJALUGU I: Eesti ja maailm 20. sajandi esimesel poolel. Ajaloos 4. kursus
Staatuse	kohustuslik kursus
Eelduskursused	üldajalugu
Õpetamise aeg	11. klassis
Kursuse lühikirjeldus, õppesisu ja praktilised tööd	<p><u>Kursuse lühikirjeldus:</u> Kursus käsitleb Eesti, Euroopa ja maailma ajalugu 20. sajandi algusaastail, Esimest maailmasõda, sõdadevahelist ajastust, Teist maailmasõda ning iseseisva Eesti arenguid alates Vabadussõjast kuni iseseisvuse kaotuseni Teise maailmasõja ajal.</p> <p><u>Kursuse õppesisu:</u> Maailm Esimese maailmasõja eel. Suurriikide arengujooned: poliitiliste süsteemide erinevused, Venemaa. Maailma majandus: teadusrevolutsioon, monopolid, kapitali eksport, vabaturumajandus ja protektsionism. Suurriikide liidud: kujunemise põhjused ja tagajärjed. Esimene maailmasõda. Esimese maailmasõja põhjused. Sõdivad pooled ja tähtsamad sõjatandrid. Esimese maailmasõja tagajärjed: impeeriumide lagunemine, uute rahvusriikide sünd Euroopas, uus maailmakord ja Rahvasteliit. Eesti iseseisvumine: eeldused, iseseisvumine, Vabadussõda, Tartu rahu.</p> <p>Maailmasõdadevaheline aeg: demokraatia ja diktatuurid. Euroopa-kesksus ning rahvusvahelised suhted. Demokraatia laienemine. Demokraatia põhijooned Suurbritannia, Prantsusmaa ja USA näitel: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu. Majanduskriis: põhjused, levik ja mõju, Roosevelti uus kurss. Autoritarism, totalitarism: fašism, natsionaalsotsialism, kommunism. Diktatuuride iseloomulikud jooned, eripära ja levik: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu. Uute konfliktide kujunemine, kriisikolled. Eesti tee demokraatialt autoritarismile: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu.</p> <p>Teine maailmasõda. Teine maailmasõda kui Esimese maailmasõja jätk. Teise maailmasõja põhjused: Saksamaa, Nõukogude Liidu ja Jaapani agressiivne välispoliitika ning demokraatlike lääneriikide lepituspoliitika nurjumine. Sõdivad pooled: Saksamaa ja tema liitlased. Hitleri-vastane koalitsioon ning selle kujunemine: Atlandi harta, Teherani, Jalta ja Potsdami konverentsi tähtsus. Tähtsamad sõjatandrid ja lahingud: rinded, tähtsamaid lahinguid (Pearl Harbor, Moskva, Midway, Stalingrad, Kursk, El-Alamein, Normandia dessant). Teise maailmasõja tulemuste vastuolulisus ja selle tagajärjed maailma poliitilisele, majanduslikule ning ideoloogilisele arengule. Eesti Teises maailmasõjas: iseseisvuse kaotamine, okupatsioonid, sõjakaotused ja -kahjud, sõja mõju inimeste elukäikudele. Pagulaskond.</p> <p><u>Praktilised tööd:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ● arutelud, ● rühmatööd, ● ettekanded,

<p>Kursuse õpitulemused</p>	<ul style="list-style-type: none"> • töölehtede täitmine. <p>Kursuse lõpus õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab suurriikide arenguhooni ja rolli muutumist rahvusvahelistes suhetes; • teab suurriikide sõjalis-poliitilisi blokke ning analüüsib Antanti ja Kolmikliidu taotlusi; • tunneb maailma poliitilist kaarti enne Esimest maailmasõda: näitab kaardil suurriikide sõjalistesse blokkidesse kuuluvaid riike, koloniaalimpeeriume; • iseloomustab maailma majanduse arenguhooni; analüüsib teaduse ja tehnika mõju; • analüüsib Esimese maailmasõja põhjusi, sõdivate poolte taotlusi, sõja käiku ning selle tagajärgi ja mõju maailma arengule; • analüüsib Eesti omariikluse saavutamise eeldusi ja protsessi; • teab Eesti Vabadussõja tähtsamaid sündmusi ning kirjeldab sõja käiku kaardi alusel; • analüüsib ning võrdleb rahvusvahelisi suhteid 1920. ja 1930. aastail ning teab muutuste põhjusi; • analüüsib Eesti ühiskonna poliitilist arengut 1920. ning 1930. aastail, selgitab autoritarismi kujunemise põhjusi ja mõju ühiskonnale ning iseloomustab vaikivat ajastut; • iseloomustab Teise maailmasõja põhjusi ja tagajärgi ning kirjeldab sõjategevuse olulisemaid jooni; • analüüsib Teise maailmasõja mõju Eesti ajaloole. <p>Mõisted ja isikud:</p> <ul style="list-style-type: none"> • imperialism, monopol, Antant, Kolmikliit, Veebruarirevolutsioon, autonoomia, Asutav Kogu, Landeswehr, Tartu rahu, Päästekomitee, iseseisvusmanifest, demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, kommunism, NSVL, fašism, natsionaalsotsialism, Rahvasteliit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, vabadussõjalased, Anšluss, Müncheni konverents, MRP, baaside leping, okupatsioon, Suvesõda, Atlandi harta, ÜRO, Talvesõda • Nikolai II, Vladimir Lenin, Jaan Poska, Johan Laidoner, Konstantin Päts, Jossif Stalin, Adolf Hitler, Benito Mussolini, Franklin Delano Roosevelt, Jaan Tõnisson, Winston Churchill, Charles de Gaulle, Dwight Eisenhower, Georgi Žukov, Johannes Vares, Otto Tief
<p>Hindamine</p>	<p>Eristav. Koondhinde moodustavad analüüsitööd, tunnikontrollid ja kontrollitööd, suulised diskussioonid/ettekanded ning loovtööd. Aineõpetaja täpsustab õppeinfosüsteemis kursuse esimeses sissekandes vastavate tööde arvu, vormi ning hinde kujunemise viisi. Kursusehinnet arvestatakse ajaloo kooliastmehinde väljapanemisel.</p>
<p>Õppematerjalid</p>	<p>Peamised õppematerjalid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Lähiajalugu 1“, õpik

	Lisamaterjalid: <ul style="list-style-type: none"> • aineõpetaja jagatud materjalid (TERA-s)
--	---

Kursuse nimetus	LÄHIAJALUGU II – Eesti ja maailm 20. sajandi teisel poolel Ajaloo 5. kursus
Eelduskursused	lähiajalugu I
Õpetamise aeg	12. klassis
Kursuse lühikirjeldus, õppesisu ja praktilised tööd	<p><u>Kursuse lühikirjeldus:</u> Kursus käsitleb olulisemaid külma sõja aegseid poliitilisi ning ühiskondlikke protsesse, sh kriise ning kokkupõrkeid, mis viisid lõpuks kommunistliku süsteemi lagunemise ning Ida-Euroopa taasühinemiseni demokraatliku maailmaga. Erilist tähelepanu pööratakse Eesti ühiskonnas aset leidnud muutustele ning Eesti iseseisvuse taastamise protsessile.</p> <p><u>Kursuse õppesisu:</u> Külm sõda. Külma sõja kujunemine ja selle avaldumise vormid: võidurelvastumine, liidud. Kriisid: Korea sõda, Suessi kriis, Kuuba kriis, Vietnami sõda, Berliini kriisid. Kahepooluseline maailm: USA ja NSVLi vastasseis. Lõhestatud Saksamaa: lõhestamine, kahe Saksa riigi vahelised suhted. Demokraatlik maailm pärast Teist maailmasõda. USA: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu. Ühise Euroopa integratsiooni otsingud. Euroopa integratsioon. NSVL ja kommunistlik süsteem. Kommunistliku süsteemi kujunemine. Ida-blokk: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu, Moskva poliitika ja kriisid: Ungari ülestõus, Praha kevad, Poola kriisid, solidaarsus. Kommunistlik Hiina. NSVL: stalinism, sula, stagnatsioon. Eesti NSV: ühiskond, majanduse areng, rahvastik, vastupanu vormid, suhted väliseestlastega Maailm sajandivahetusel. Majanduslikud ja poliitilised reformid NSVLis. NSVLi ja kommunistliku süsteemi lagunemine. Berliini müüri langemine. Külma sõja lõpp ja geopoliitilised muudatused: poliitilise kaardi muutumine. USA rolli muutus: uus jõudude vahekord maailmas. Eesti iseseisvuse taastamine. Integratsioon Euroopasse ja maailma: laulev revolutsioon, riikluse taastamine. Uued pingekolled: Balkani kriis.</p> <p><u>Praktilised tööd:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ● arutelud, ● rühmatööd, ● ettekanded, ● töölehtede täitmine.
Kursuse õpitulemused	<p>Kursuse lõpus õpilane</p> <ul style="list-style-type: none"> ● analüüsib külma sõja põhjusi ja kujunemist ning teab avaldumisvorme; ● analüüsib külma sõja kriiside tekkimise põhjusi ning osaliste taotlusi ja tulemusi;

	<ul style="list-style-type: none"> • analüüsib kommunistliku süsteemi kujunemislugu ja erinevaid arenguetappe, selle süsteemi kriiside põhjusi ja tagajärgi ning lagunemise põhjusi; • analüüsib Eesti ühiskonna arengut Nõukogude okupatsiooni ajal; • teab ja näitab muutusi maailma poliitilisel kaardil pärast külma sõja lõppu ning analüüsib jõudude vahekorra muutusi rahvusvahelistes suhetes ja uute pingekollete kujunemist; • analüüsib Eesti iseseisvuse taastamist ning teab riikluse ülesehitamise käiku; • teab Euroopa integratsiooni kujunemist ja põhietappe ja selgitab Eesti integreerumist Euroopasse ja vabasse maailma. <p>Mõisted ja isikud:</p> <ul style="list-style-type: none"> • külma sõda, kriisikolle, NATO, VLO, võidurelvastumine, raudne eesriie, Euroopa Liit, Euroopa Nõukogu, OSCE, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, dissidentlus, Brežnevi doktriin, plaanimajandus, sotsialismileer, liiduvabariik, perestroika, glasnost, laulev revolutsioon, Rahvarinne, Balti kett, interrinne, ERSP, Eesti Kongress • Harry Truman, John Fitzgerald Kennedy, Nikita Hruštšov, Fidel Castro, Konrad Adenauer, Robert Schumann, Jossif Stalin, Nikita Hruštšov, Leonid Brežnev, Mao Zedong, Johannes Käbin, Aleksander Dubček ja Lech Walesa, Ronald Reagan, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar, Mart Laar
Hindamine	Eristav. Koondhinde moodustavad analüüsitööd, tunnikontrollid ja kontrolltööd, suulised diskussioonid/ettekanded ning loovtööd. Aineõpetaja täpsustab õppeinfosüsteemis kursuse esimeses sissekandes vastavate tööde arvu, vormi ning hinde kujunemise viisi. Kursusehinnet arvestatakse ajaloo kooliastmehinde väljapanemisel.
Õppematerjalid	Peamised õppematerjalid: <ul style="list-style-type: none"> • „Lähiajalugu 2“, õpik Lisamaterjalid: <ul style="list-style-type: none"> • aineõpetaja jagatud materjalid (TERA-s)

Kursuse nimetus	LÄHIAJALUGU III. 20. sajandi arengu põhijooned: Eesti ja maailm. Ajaloo 6. kursus
Staatus	kohustuslik kursus
Eelduskursused	Lähiajalugu II
Õpetamise aeg	12. klassis
Kursuse lühikirjeldus, õppesisu ja praktilised tööd	<p><u>Kursuse lühikirjeldus:</u> Kursusel vaadeldakse 20. Sajandi aset leidnud ühiskondlikke muutusi ning nendeni viinud ideid ja liikumisi. Teadvustatakse sotsiaalseid, tehnoloogilisi, poliitilisi ja kultuurilisi arenguid, mis on aktiivselt kujundanud tänapäeva maailma. Lisaks pööratakse tähelepanu ideoloogiatele ning nendega kaasnenud massikuritegudele.</p> <p><u>Kursuse õppesisu:</u> Eluolu ja kultuur. Ühiskondlikud liikumised ja ideoloogiad: sotsialism, liberalism, noorsooliikumine, kodanikuõiguste liikumised, keskkonnakaitse. Ühiskondlike liikumiste ja ideoloogiate avaldumine kultuuris. Muutused eluolus: naiste emantsipatsioon, sport, mood, massikultuur, kodumasinad. Teaduse ja tehnika areng: autoajastu, raadio, televisioon, arvuti, internet, kosmoseajastu. Kultuurivaldkondade arengu iseloomulikud jooned: kunst, kirjandus, arhitektuur, muusika. Mitmekultuurilisuse kontseptsioon. Poliitiliste olude mõju Eesti kultuurile ja eluolule.</p> <p>Sõja ja rahu küsimus. Suhtumine sõdadesse: patsifism, võidurelvastumine, desarmeerimine, tuumasõja oht. Rahvusvahelised organisatsioonid: Rahvasteliit, ÜRO, NATO. Uue maailmakorra loomise katsed. Konfliktid ja nende lahendamise püüded Lähis-Ida näitel. Eesti osalemine rahvusvaheliste organisatsioonide töös.</p> <p>Inimsusevastased kuriteod. Massikuritegude ideoloogilised alused ja psühholoogilised juured. Koonduslaagrid, GULAG. Küüditamised. Natsismikuriteod. Kommunismikuriteod. Genotsiid, etnilised puhastused. Inimsusevastased kuriteod Eestis.</p> <p>Muu maailm. Koloniaalsüsteemi lagunemine ja selle tagajärjed. Uute vastasseisude kujunemine, terrorism. Islamimaailma aktiveerumine ja vastuolud läänega.</p> <p><u>Praktilised tööd:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ● arutelud, ● rühmatööd, ● ettekanded, ● töölehtede täitmine.
Kursuse õpitulemused	<p>Kursuse lõpus õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● teab tähtsamate ideoloogiate põhiseisukohti ja iseloomustab nende mõju ühiskonnale; ● teab teaduse ja tehnika arengu saavutusi ning kirjeldab nende rakendumist igapäevaelus;

	<ul style="list-style-type: none"> • analüüsib kultuuri arengu põhijooni ning seostab neid ühiskonnas toimunud muutustega; • analüüsib, mis asjaoludel kujunesid ja muutusid inimeste hoiakud ning väärtushinnangud sõja ja rahu küsimuses 20. sajandi jooksul; • selgitab, mis arengusuunad ühiskonnas tegid võimalikuks inimsusevastaste kuritegude toimepaneku; • mõistab inimsusevastaste kuritegude olemust ning nende taunimise ja vältimise vajalikkust; • iseloomustab koloniaalsüsteemi toimimist, selle lagunemise põhjusi ja tagajärgi; • analüüsib uute vastasseisude kujunemist maailmas pärast külma sõja lõppu. <p>Mõisted: desarmeerimine, võidurelvastumine, patsifism, genotsiid, holokaust, küüditamine, GULAG</p>
Hindamine	Eristav. Koondhinde moodustavad analüüsitööd, tunnikontrollid ja kontrolltööd, suulised diskussioonid/ettekanded ning loovtööd. Aineõpetaja täpsustab õppeinfosüsteemis kursuse esimeses sissekandes vastavate tööde arvu, vormi ning hinde kujunemise viisi. Kursusehinnet arvestatakse ajaloo kooliastmehinde väljapanemisel.
Õppematerjalid	Peamised õppematerjalid: <ul style="list-style-type: none"> • „Lähiajalugu 3“, õpik Lisamaterjalid: <ul style="list-style-type: none"> • aineõpetaja jagatud materjalid (TERA-s)

INIMESEÕPETUS

Kursuse nimetus	PEREKONNAÕPETUS
Staatus	kohustuslik kursus
Eelduskursused	-
Õpetamise aeg	11. klassis
Kursuse lühikirjeldus, õppesisu ja praktilised tööd	<p><u>Kursuse lühikirjeldus:</u> Inimeseõpetuse perekonnaõpetuse kursuses keskendutakse perekonnaelu psühholoogiale, sotsioloogiale, eetikale, perekonnaõigusele, majandamisele ja perekonna rollile ühiskonnas. Kursus toetab õpilase enesearengut, aitab mõtestada ja analüüsida oma rolli perekonnas, arendada vastutustunnet nii isiklikus kui ka ühiskonnaelus. Perekonnaõpetuse kursus kujundab eelkõige õpilaste enesemääratlus-, sotsiaalse ja väärtuspädevuse arenemist. Õpilane õpib tundma ühiskonnas toimuvaid demograafilisi, sotsiaalseid, majanduslikke ja ajaloolisi protsesse ning nähtusi, mis mõjutavad pereelu struktuure ja protsesse.</p> <p><u>Kursuse õppesisu:</u> Väärtuskasvatus ja hoiakute kujundamine toimub üksteist mõistvas õhkkonnas, et arendada õpilaste positiivset mõtlemist oma arengu- ja toimetulekuvõimalustest. Soodne sotsiaalne õppekeskkond toetub eelkõige õpilaste isikupärale ja isiklike seisukohtade austamisele ning võimalusele vabalt arvamust avaldada, olla algatusvõimeline, osaleda ja tegutseda nii üksi kui ka koos teistega. Gümnaasiumi inimeseõpetuse kursus keskendub paarisuhtele, perekonnaga seotud teemadele ning vanemlusele. Õpitakse, kuidas luua ja hoida toetavaid inimsuhteid. Oluline rõhk on perekonna väärtustamisel, enda rolli teadvustamisel suhetes ja tulevase lapsevanemana. Kujundatakse valmisolekut võtta vastutus oma suhete eest. Kursuse jooksul analüüsitakse ühiskonna mõju perekonnaelule. Õpe valitakse rõhuasetusega elulähedasele ainekäsitlelusele, toetades õpilase arusaama õpitava vajalikkusest. Õpitulemuste saavutamiseks kasutatakse mitmekesiseid õppemeetodeid, sealhulgas aktiivõppemeetodeid ning praktilisi ülesandeid. Oluline on võimaldada nii üksi- kui ka ühisõpet, et iga õpilane saaks õppida viisil, mis talle kõige paremini sobib. Õppetöö tuleb siduda koolivälise ning igapäevaeluga, näiteks projektitööde, uurimistööde ja kohtumiste kaudu erinevate inimestega. Mitmekesised õpitulemuste kontrollimise ja hindamise vormid tagavad, et hinnatakse erinevaid oskusi ja teadmisi. Kujundada õpilast, kes:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mõistab, kuidas ühiskond mõjutab pereväärtusi, traditsioone, hoiakuid, sealhulgas laste kasvatamist ja suhtumist seksuaalsusesse, mõistab, kuidas on kooselu vormid ja perekonna roll aja jooksul muutunud;

	<ul style="list-style-type: none"> • mõistab inimese arengu võimalusi perekonnas, paarisuhtes ja lapsevanemana, võtab vastutuse oma rolli eest, arvestades teiste pereliikmetega; • teab, kuidas pereelu, sealhulgas abielu on õigusaktidega reguleeritud, oskab sellega igapäevaelus arvestada ja vajaduse korral leida asjatundlikku õigusabi; • mõistab suhetega kaasnevaid õigusi ja kohustusi, inimeste võrdse kohtlemise vajalikkust ning võtab vastutuse oma suhete eest; • kasutab teaduspõhiseid allikaid perekonna, suhete ja terviseiga seotud info ja abivõimaluste leidmisel; • mõistab inimliku läheduse ja armastuse erinevaid avaldumisviise; • mõistab seksuaalse arengu individuaalsust; • mõistab paarisuhete dünaamikat ja võtab vastutuse; • mõistab perekonna rolli traditsioonide hoidja ja kandjana, väärtustab sotsiaalsete suhete, tavade ja kommete toetavat mõju peresuhetele; • mõistab tervisliku eluviisi ja turvalise käitumise tähtsust inimese elus ja iseenda sotsiaalset vastutust tervisekäitumises; • on teadlik tarbija ja oskab koostada perekonna eelarvet, arvestades pere võimaluste ja pereliikmete vajadustega; • mõistab vanemlikku vastutust erinevas vanuses laste arengu toetamisel. <p>Praktilised tööd: Õpe valitakse rõhuasetusega elulähedasele ainekäsitlesele, toetades õpilase arusaama õpitava vajalikkusest. Õpitulemuste saavutamiseks kasutatakse mitmekesiseid õppemeetodeid, sealhulgas aktiivõppemeetodeid ning praktilisi ülesandeid. Praktiliste tööde käigus võimaldatakse üksi- kui ka ühisõpet, et iga õpilane saaks õppida viisil, mis talle kõige paremini sobib. Õppetöö seotakse läbi praktiliste tööde koolivälise ning igapäevaeluga. Praktilisteks töödeks on:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pere-eelarve koostamine ja analüüsimine Exceli tabelis; • rollimäng (LARP) täiskasvanuna tehtavate valikute teemal; • „suguvõsa kokkutulek“ kus õpilased korraldavad grupis ühe perekondliku sündmusega seotud ürituse.
Kursuse õpitulemused Perekond ühiskonnas	Kursuse lõpus õpilane: <ul style="list-style-type: none"> • selgitab näidete abil, kuidas ühiskond ja kultuur on läbi ajaloo mõjutanud pereväärtusi ja -traditsioone ning laste kasvatamise põhimõtteid; • analüüsib ühiskonna ja kultuuri, sh traditsioonide mõju seksuaalsusele ja seksuaalsuhetele; • analüüsib näidete alusel soostereotüüpide põhjusi, nende piiravat mõju inimese minapildile, käitumisele, suhetele ja valikutele; • toob näiteid erinevatest kooseluvormidest ajaloos ja tänapäeval ning analüüsib, kuidas need täidavad perekonna ülesandeid;

<p>Suhted ja vastutus perekonnas</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● analüüsib perekonna tähtsust inimese jaoks elu erinevatel perioodidel. ● selgitab, milles seisneb põlvkondi ühendavate sidemete tugevdav ja toetav mõju pereelule; ● analüüsib enda huvide, hobide ja ettevõtmiste toetavat mõju enesearengule ja peresuhetele; ● analüüsib, kuidas paarisuhe ja ema / isa roll mõjutavad inimese arengut; ● analüüsib perekondlike toetavate ja probleemsete, sh vägivaldsete suhete mõju inimese arengule ja elule; ● toob näiteid pereelu, sh abielu ja laste elu reguleerivatest õigusaktidest ja analüüsib, kuidas need sätestavad perekonnaliikmete õigusi ja kohustusi; ● toob näiteid riiklikest institutsioonidest, mis tegelevad perepoliitika elluviimisega, toob näiteid riikliku perepoliitika rakendamisest, sh toetustest ja teenustest; ● analüüsib, kuidas sõltub perekonna ülesannete täitmine igast pereliikmest, millised on pereliikmete võimalused üksteist toetada ja abistada, millised on pereliikmete õigused oma ajale, ruumile ja materiaalsele kulutustele; ● teab, et lähisuhe, sh abielu põhineb vastastikusel austusel ning partnerite õiguste ja vajadustega arvestamisel; ● analüüsib lahkuminekku ja abielulahutuse põhjusi, tagajärgi ning oskab vajaduse korral leida psühholoogilist ja õigusabi; ● selgitab leina olemust ja kirjeldab leinast ülesaamise võimalusi; ● toob näiteid peretraditsioonidest ning selgitab tavade ja kommete tähtsust perekonnasuhetes; ● selgitab lähisuhete ja sotsiaalse võrgustiku tähtsust inimese elus; ● mõistab iga inimese õigust võrdsele ja lugupidavale kohtlemisele; ● mõtestab enda kogemusest lähtuvalt armastuse tähendust, paarisuhte ja seksuaalse läheduse dünaamikat ning neid mõjutavaid tegureid, õigusi ja kohustusi suhte erinevates etappides; ● analüüsib seksuaalsuhet kui inimliku läheduse avaldumisvormi ja selle seotust armastusega; ● teab, et turvaline ja vastastikku rahuldust pakkuv seksuaalkäitumine põhineb partnerite võrdsel kokkuleppel, selgitab soostereotüüpide mõju inimese arengule ja seksuaalkäitumisele; ● arvestab perekonna eelarve kavandamisel pereliikmete vajadusi, pere majanduslikku olukorda ja võimalusi; ● selgitab koduse kasvatuse mõju lapse arengule; ● analüüsib lapse ja vanema vahelise kiindumussuhte kujunemist ning kasvatustiilide mõju sellele;
--------------------------------------	---

<p>Tervis ja turvalisus</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● toob näiteid lapse õigustest ja abi saamise võimalustest laste õiguste kaitsmisel; ● kasutab usaldusväärseid allikaid tervise, suhete ja sotsiaalmajanduslike küsimuste kohta info otsimisel ja probleemide lahendamisel, järgides autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid, viidates ja refereerides nõuetekohaselt; ● toob näiteid pereliikmete füüsilist, emotsionaalset, sotsiaalset ja vaimset tervist mõjutavatest teguritest; ● analüüsib planeeritud ja planeerimata rasedusega kaasnevaid valikuid ning neid mõjutavaid tegureid, oskab leida vajaduse korral abi; ● teab, mis on kohtingu-, lähisuhte- ja seksuaalvägivald ning mis on inimkaubandus ja kust otsida vajaduse korral abi; ● analüüsib kohtingu- ja lähisuhtevägivalla põhjusi ja tagajärgi ning ennetamise ja abi saamise võimalusi; ● analüüsib, kuidas mõjutab pereliikme sõltuvushäire peresuhteid, kirjeldab kaassõltuvuse olemust ja teab, kust vajaduse korral abi otsida.
<p>Hindamine</p>	<p>Eristav. Koondhinde moodustavad kolm tööd, millest esimene on esitlus õpilasi väärtusi kujundava eeskju kohta; teine on praktiline töö pere eelarve koostamisest ja kolmas on praktiline töö perekonna traditsioonide, tervisliku toitumise ja etiketi kohta. Aineõpetaja täpsustab õppeinfosüsteemis kursuse esimeses sissekandes vastavate tööde arvu ning hinde kujunemise viisi.</p> <p>Kursusehinnet arvestatakse ühiskonnaõpetuse kooliastmehinde väljapanemisel.</p>
<p>Õppematerjalid</p>	<p>Peamised õppematerjalid:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● perekonnaõpetuse digiõppevaramu e-koolikotist; ● kirjastus „Maurus“ perekonnaõpetuse tööraamat gümnasiumile; ● materjale internetist ja teaduskirjandusest. <p>Lisamaterjalid:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● õppekäikudel saadud teabematerjalid

ÜHISKONNAÕPETUS

Kursuse nimetus	ÜHISKONNA ARENG JA DEMOKRAATIA. Ühiskonnaõpetuse 1. kursus
Staatus	kohustuslik kursus
Eelduskursused	Puuduvad
Õpetamise aeg	11. klassis
Kursuse lühikirjeldus, õppesisu ja praktilised tööd	<p><u>Kursuse lühikirjeldus:</u> Kursuse fookuses on ühiskond ja riik kui nähtused, mida kirjeldada erinevate näitajate abil. Tähelepanu pööratakse nii ühiskonna ülesehitusele kui ka riigivormidele, riigi institutsioonidele ning riigivalitsemisele. Lisaks antakse ülevaade olulisematest poliitilistest ideoloogiatest ning Eesti ja Euroopa Liidu valitsemiskorrast.</p> <p><u>Kursuse õppesisu:</u> Sotsiaalsed suhted ja institutsioonid. Rahvastiku sotsiaal-majanduslik jaotus ja ühiskonna kihistumine. Rahvusvähemused, vähemusrahvused. Religioosne mitmekesisus. Haridus sotsiaalmajandusliku staatuse tegurina. Sotsiaalne mobiilsus. Ühiskonna sidusus. Sotsiaalne õiglus. Majanduslik ja sotsiaalne ebavõrdsus. Vaesus. Vaesuse leevendamise meetmed. Sotsiaalsed institutsioonid: perekond, riik, turg, meedia. Nüüdisühiskond ja selle kujunemine. Avalik ja erasektor. Kodanikuühiskond. Tööstusühiskond. Postindustriaalne ühiskond. Infoühiskond. Teadmusühiskond. Siirdeühiskond. Heaoluühiskond. Ühiskonna jätkusuutlikkus. Riik ja riigivormid. Riigi põhitunnused. Riigi funktsioonid. Riigiorganid. Poliitiline režiim: demokraatia, diktatuur. Autoritaarne ja totalitaarne režiim. Parlamentaarne ja presidentaalne demokraatia. Demokraatia ohud. Õigusriik ja võimude lahusus. Õigusriigi põhimõtted. Võimude lahusus ja tasakaalustatus. Kõrgem seadusandlik võim. Parlamendi struktuur ja ülesanded. Opositsioon, koalitsioon. Seadusloome. Kõrgem täidesaatev võim. Valitsuse moodustamine. Enamus- ja vähemusvalitsus. Valitsuse ülesanded. Riigipea. Riigipea roll parlamentarismi ja presidentalismi korral. Kohtuvõim. Eesti kohtusüsteem. Õigusvahemees (ombudsman), õiguskantsler. Euroopa Kohus. Euroopa Inimõiguste Kohus. Avalik teenistus. Bürokratia. Riigikontroll. Kohalik omavalitsus, selle struktuur ja ülesanded. Keskvald ja kohaliku võimu suhe. Inimõigused. Inim- ja kodanikuõigused. Võrdõiguslikkus. Sotsiaalsed õigused ja sotsiaalne kaitse. Rahvusvahelised ja riigisisised inimõiguste kaitse mehhanismid. Inimõiguste rikkumine. Inimkaubandus. Lapstööjõud. Poliitilised ideoloogiad. Ideoloogia mõiste ja tähendus riigivalitsemises. Liberalism, konservatism, sotsiaaldemokraatia. Vasak- ja parempoolsus erinevates poliitikalvaldkondades. Äärmusideoloogiad (natsism, fašism, kommunism, islami fundamentalism).</p>

	<p>Valimised. Demokraatlike valimiste põhimõtted. Peamised valimissüsteemid. Valimiskäitumine, valimiste tulemused. Riigikogu. Kohalike omavalitsuste volikogude ja Euroopa Parlamendi valimised Eestis. E-valimised.</p> <p>Erakonnad ja kodanikuühendused. Huvid, nende realiseerimine ühiskonnas. Erakonnad. Huvirühmad. Kodanikuühiskond, kaasamine.</p> <p>Euroopa Liidu valitsemiskord ja toimimine. Euroopa Liidu institutsioonid ja nende ülesanded: Euroopa Parlament, Euroopa Liidu Ministrite Nõukogu, Euroopa Komisjon, Euroopa Ülemkogu, Euroopa Kohus. Euroopa Liidu poliitikavaldkonnad.</p> <p>Praktilised tööd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • arutelud, • rühmatööd, • ettekanded, • töölehtede täitmine, • Tartu Vangla ja Maakohtu külastamine.
<p>Kursuse õpitulemused</p> <p>Ühiskond ja selle areng</p>	<p>Kursuse lõpus õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • selgitab näidete kaudu erinevate ühiskonnaelu valdkondade toimimist ja omavahelisi seoseid; • mõistab Eesti ühiskonna mitmekesisust, arvestab erinevaid arusaamu; • mõistab oma võimalusi mõjutada ühiskondlikke protsesse aktiivse kodanikuna nii koolis kui ka väljaspool, mõistab erinevate ühiskonnasektorite koostöö tähtsust; • teab riigi toimimise põhimõtteid ja ülesandeid; • tunneb ja väärtustab demokraatia põhimõtteid, inim- ja kodanikuõigusi ning järgib neid, märkab inim- ja kodanikuõiguste alaseid väljakutseid ühiskonnas ja reageerib nendele oma võimaluste piires; • mõistab inimeste õigust individuaalsetele, kultuurilistele- ja maailmavaatelistele erinevustele, kui need ei ole inimsusevastased; • eristab demokraatlikku ja mittedemokraatlikku otsustusprotsessi nii ühiskonnas kui ka kogukonnas; selgitab näidete põhjal konsensuse, kompromissi ja enamushääletuse erinevust; • oskab kaitsta oma huve ja õigusi, arvestades teiste inimeste õigusi, ning seisab vastu demokraatlike väärtuste eiramisele.
<p>Hindamine</p>	<p>Eristav. Koondhinde moodustavad analüüsitööd, tunnikontrollid ja kontrolltööd, suulised diskussioonid/ettekanded ning loovtööd. Aineõpetaja täpsustab õppeinfosüsteemis kursuse esimeses sissekandes vastavate tööde arvu, vormi ning hinde kujunemise viisi. Kursusehinnet arvestatakse ühiskonnaõpetuse kooliastmehinde väljapanemisel.</p>
<p>Õppematerjalid</p>	<p>Peamised õppematerjalid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Ühiskonnaõpetuse õpik 1. osa“ • aineõpetaja jagatud materjalid (TERA-s)

Kursuse nimetus	MAJANDUS JA MAAILMAPOLIITIKA. Ühiskonnaõpetuse 2. kursus
Staat	kohustuslik kursus
Eelduskursused	puuduvad
Õpetamise aeg	12. klassis
Kursuse lühikirjeldus, õppesisu ja praktilised tööd	<p><u>Kursuse lühikirjeldus:</u> Kursus käsitleb olulisemaid mikro- ja makromajanduslikke protsesse ning nende tähtsust üksikisiku ja riigi majanduses. Kirjeldatakse tööturu toimimist ja riigi sise- ja väliskaubandust, analüüsitakse maailmamajandust ning riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonide omavahelist suhtlust nii üldisemal kui spetsiifiliselt majanduslikul tasandil.</p> <p><u>Kursuse õppesisu:</u> Riik ja majandus. Ühiskonna majandusressursid ehk tootmistegurid. Ettevõtlikkus. Majandussüsteemid. Majanduse sektorid, nende arengusuundumused. Ettevõtlus. Riigi roll majanduse korraldamises. Euroopa Liidu roll Eesti majanduses. Euro. Majandusarengu tsüklilisus. Väliskaubanduse piirangud. Makromajanduse põhinäitajad: sisemajanduse kogutoodang, elarvetasakaal, inflatsioon, tarbijahinnaindeks. Impordi-eksporti tasakaal. Riigi välisvõlg. Fiskaalpoliitika. Riigieelarve. Maksukoormus. Maksud.</p> <p>Tööturg ja hõive. Töajõud ja mitteaktiivne rahvastik. Tööturg. Rollid tööturul. Tööhõive. Tööpuudus, töajõupuudus. Hõivepoliitika Eestis ja Euroopa Liidus. Aktiivsed ja passiivsed tööturumeetmed. Tööränne. Ettevõtlust, töösuhteid ja intellektuaalse omandi kaitset reguleerivad tähtsamad õigusaktid.</p> <p>Tarbimine ja investeerimine. Üksikisik turumajanduskeskkonnas. Vajadused, võimalused ja tarbimiskäitumine. Ostukorv. Laenud, laenuriskid. Tarbijakaitse. Investeerimine, aktsiad. Pensionifondid.</p> <p>Nüüdisaja maailma mitmekesisus ja rahvusvaheline suhtlemine. Maailma rassiline, rahvuslik ja religioosne mitmekesisus. Maailma arengu ebaühtlus. Rahvusvahelise suhtlemise põhimõtted ja viisid. Vastuolud tänapäeva maailmas. Riikidevaheline koostöö, vastuolude ületamise võimalused. Rahvusvaheline julgeolek ja koostööorganisatsioonid: G7, OECD, Euroopa Nõukogu, NATO, ÜRO. Üleilmastumine. Globaalprobleemide mõju riikide seotusele, lahenduste otsingud. Humanitaarõiguse põhimõtted ja olemus; rahvusvahelise humanitaarõiguse rikkumise juhtumid. Lapssõdurid. Illegaalne immigratsioon ja põgenikud. Inimkaubandus.</p> <p><u>Praktilised tööd:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ● arutelud, ● rühmatööd, ● ettekanded,

	<ul style="list-style-type: none"> • töölehtede täitmine.
Kursuse õpitulemused	<p>Kursuse lõpus õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mõistab majandusliku mõtlemise põhialuseid ning ettevõtja ja tarbija huve ja õigusi ühiskonnas; • tunneb riigi eelarve- ja maksupoliitika põhimõtteid, nende mõju üksikisikule ja ühiskonnale; • planeerib oma majanduskäitumist ja teeb otsuseid vastutustundlikult; • väärtustab säästva majanduse põhimõtteid, sotsiaalse ettevõtluse ja õiglase kaubanduse aluseid ning maksude maksmist kui kodaniku ja ettevõtja panust ühiskonna heaolusse; • mõistab töösuhteid, väärtustab vastustundlikku käitumist töötaja ja tööandjana; • oskab infot leida, kriitiliselt hinnata, süstematiseerida ja kasutada ning luua uut teavet, arvestades autoriõiguste ja intellektuaalse omandi kaitset; • oskab leida ja kasutada õigustekste, sealhulgas rahvusvahelisi.
Hindamine	<p>Eristav. Koondhinde moodustavad analüüsitööd, tunnikontrollid ja kontrolltööd, suulised diskussioonid/ettekanded ning loovtööd. Aineõpetaja täpsustab õppeinfosüsteemis kursuse esimeses sissekandes vastavate tööde arvu, vormi ning hinde kujunemise viisi. Kursusehinnet arvestatakse ühiskonnaõpetuse kooliastmehinde väljapanemisel.</p>
Õppematerjalid	<p>Peamised õppematerjalid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Ühiskonnaõpetuse õpik 2. osa“ • aineõpetaja jagatud materjalid (TERA-s)

USUNDIÕPETUS

Kursuse nimetus	USUNDIÕPETUS I: maailma usundid
Staat	kooli kohustuslik kursus
Eelduskursused	Puuduvad
Kursuse maht ja õppekorraldus	35 (45-minutilist) kontakttundi. Kursuse alguses tutvustab õpetaja kursusel käsitlevaid konkreetseid õpivorme ja mahte.
Õpetamise aeg	10. klassis
Kursuse lühikirjeldus, õppesisu ja praktilised tööd	<p><u>Kursuse lühikirjeldus:</u> Kursuse raames käime läbi maailma suurimad usundid ja usulised liikumised. Alustame suurimatest ning traditsioonilisematest usunditest, liigume edasi vähem tuntumate ida-religioonideni, vaatame, kuidas ühel religioonil võib erinevates maailma nurkades väga erinev nägu olla, ning lõpetuseks jõuame ka vähem tuntumate ning tänapäevaste usuliste liikumisteni, sh uus vaimsus, kultused ja sektid. Kursuse lõpus tutvume ka usulise äärmusluse tunnustega.. Kursuse jooksul saavad õpilased näha, kuidas maailm ei ole mitte lihtsalt religiooselt mitmekesine, vaid ka kuidas religioonid ajas muutuvad, millised tegurid religioone ja uskumusi mõjutavad ning kuidas see meie ümber väljendub.</p> <p><u>Kursuse õppesisu:</u> Mis on religioon ja allikakriitilisus Religiooni mõiste erinevad definitsioonid. Milliseid religioone nimetatakse maailma religioonideks, usuline mitmekesisus maailmas. Allikate kasutamine ja nende usaldusväärsuse hindmine, erinevad väärinfo liigid, teaduslik lähenemine religioonidele kui nähtustele. Maailma suurimad religioonid Sissejuhatused suurimatesse religioonidesse: hinduism, budism, judaism, kristlus, islam, taoism, sitoism. Nende religioonide erisused, järgijaskond, kombes, tähtsaimad pühakirjad ja isikud. Etnilised usundid, sh Eesti rahvausundi omapärad. Uuemad usulised liikumised Maailmavaate muutumine ning usuliste liikumiste reaktsioon sellele. Uususundite näited, uus vaimsus ja Eesti usulise maastiku omapärad sellega seoses. Äärmuslikud usulised liikumised Kultused ja sektid, nende tunnused, inimeste liitumine selliste organistaioonidega ja näited tuntud kultustest. Fundamentalismi areng ja selle tunnused. Usulise äärmusluse kujunemine, äärmus organistaioonidega liitumine ja terrorism. Äärmusluse tunnused ja sellest eemaldumine. <u>Praktilised tööd:</u> <ul style="list-style-type: none"> ● arutelud, ● rühmatööd, ● töölehtede täitmine, ● kokkuvõttev poster ühest usulisest nähtusest. </p>

<p>Kursuse õpitulemused</p>	<p>Kursuse lõpus õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● oskab religioone eristada ja nimetada maailma erinevates osades enam levinud religioone; ● tunneb ära eelarvamusliku ja sildistava suhtumise; ● selgitab käsitletud religioonide õpetuse ja eetika põhiseisukohti ning tunneb nende religioonide teket, olulisemaid suurkujusid, usulisi rituaale ja kultuuriväljundeid; ● suudab oma arvamusi põhjendada ning vestelda kaaslastega lugupidavalt; ● teab, kuidas määrata allikate usaldusväärsust; ● kirjeldab, kuidas religioonid ja uskumused ajas muutuvad ning toob näiteid, kuidas see mõjutab ühiskonna toimimist; ● analüüsib enda maailmavaatelisi tõekspidamisi ning suudab jälgida nende põhjusi ning arengut ajas.
<p>Hindamine</p>	<p>Mitteeristav. Arvestatud/mittearvestatud. Aineõpetaja täpsustab õppeinfosüsteemis kursuse esimeses sissekandes vastavate tööde arvu ning arvestuse kujunemise viisi. Kursusehinnet arvestatakse usundiõpetuse kooliastmehinde väljapanemisel.</p>
<p>Õppematerjalid</p>	<p>Peamised õppematerjalid:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Heiki Valk, Ringo Ringvee „Usundid. Müüdid, jumalad, tavad, sümbolid.“ III kooliastme usundiõpetuse õpik.

Kursuse nimetus	USUNDIÕPETUS II: inimene ja religioon
Staatus	kooli kohustuslik kursus
Eelduskursused	Usundiõpetus I
Kursuse maht ja õppekorraldus	35 (45-minutilist) kontakttundi. Kursuse alguses tutvustab õpetaja kursusel käsitlevaid konkreetseid õpivorme ja mahte.
Õpetamise aeg	11. klassis
Kursuse lühikirjeldus, õppesisu ja praktilised tööd	<p><u>Kursuse lühikirjeldus:</u> Kursus keskendub religioonide ning erinevate usuliste maailmavaadete mõju tutvustamisele ühiskonnas ja inimestele. Kursuse eesmärk on aidata õpilastele mõista usuvabaduse põhimõtete toimimist ning selle piire. Kursuse sisu aitab mõista religiooni erinevaid rolle ühiskonnas ja inimeste igapäevaelus ning aitab luua laiema pildi sellest, kuidas religioon on läbi põimunud erinevatest eluvaldkondadest nagu nt meedia, poliitika, kultuur, maailmataju ja maailmavaated. Kursuse raames on teiseks oluliseks eesmärgiks luua ka turvaline keskkond, kus õpilased saavad tegeleda isiklike eksistentsiaalsete küsimustega ning seeläbi toetada nende väärtusmaailma ja maailmavaadete kujunemist. Õpilased peavad analüüsima ka keerulisi ning mitmetahulisi elulisi probleeme, sh nende enda tõekspidamiste süsteemi. Eraldi keskendume kursusel ka religioonide teadusliku uurimise erinevatele tahkudele ning võimalustele.</p> <p><u>Kursuse õppesisu:</u> Kursuse jooksul arutatakse järgmiste teemade üle: Usumaailma piirjooned: religiooni mõisted, kas inimene on religioosne olend? Religioonide tekkimine (minevikus ja tänapäeval), religioonide liigendumine. Religioonide uurimine. Usk ja mõtestamine: Mis teeb inimesest inimese? Kui jumal on kõikvõimas, siis miks on kannatus? Surmalähedased kogemused. Usk ja kogemus: Usuline kogemus, pöördumised ja ära pöördumised. Imed ja ilmutused eri religioonides. Kuidas kaaluda usukogemuse ehtsust? Müstika. Igapäevane usuelu: Rituaalid ja nende tähtsus. Elatud usk. Matusekombestik. Palverännakud. Keskendumis-, enese-, ja maailma muutmispraktikad. Eneseabi kultuur. (Sotsiaal) Meedia mõju. Usk ja teadus: Usk ja teadus – sõbrad, konkurendid või vaenlased? Jumalatõestused ja jumalaeitused. Usuteadus ehk religiooniuringute ja teoloogia erinevad palged. Usk ja riik: Kas koostöö on üldse võimalik? Usk riiki valitsemas ja riik usku valitsemas. Mis saab siis kui usk jõuab kohtusse? Usk ja kultuur: Usuline sümbolika, religiooni ja erinevate kunstivormide segunemine (kirjandus, muusika, kujutav kunst, film, disain jne) Usuline radikaliseerumine: Kes ja miks radikaliseerub? Kas on ka tagasitee? Kultused ja sektid. Ohtlikud usulised liikumised.</p>

	<p>Kõigi teemade juures käsitleme ka vastuolulisemaid teemasid (nt lähisuhtevägivald ja religioon, levinud eelarvamused, haridus ja religioon, usukombed ja riietused, vaimne tervis ja religioon), et arendada argumenteerimisoskust ning allikate kriitilist hindamist.</p> <p>Praktilised tööd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • arutelud, • rühmatööd, • töölehtede täitmine.
Kursuse õpitulemused	<p>Kursuse lõpus õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab näha religiooni rolli inimese ja ühiskonna elus; • võrdleb religioosse ja teadusliku mõtlemise erinevusi ning sarnasusi; • oskab näha religiooni, väärtuste ning moraalsete tõekspidamiste seoseid üksikisiku ja ühiskonna elus; • mõistab (sotsiaal)meedia rolli ühiskonna suhtumise kujunemises religioonide/usundite suhtes; • arutleb religioossete ja maailmavaateliste probleemide üle; • arutleb enda maailmavaate mõju üle käsitletud eksistentsiaalsetele küsimustele vastuseid otsides ning oma eetilisi otsuseid tehes; • tunneb lihtsamaid religiooni teadusliku uurimise viise ja meetodeid ning oskab mõnda neist rakendada.
Hindamine	<p>Mitteeristav (arvestatud/mittearvestatud). Hinde saamiseks on oluline aktiivne tunnis osalemine, kuid täpsemad hindamiskriteeriumeid selgitab õpetaja kursuse alguses.</p> <p>Kursusehinnet arvestatakse usundiõpetuse kooliastmehinde väljapanemisel.</p>
Õppematerjalid	<p>Peamised õppematerjalid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jürgenstein, Toomas, Olga Schihalejev. Usundimaailma suured küsimused. Gümnaasiumi usundiõpetuse õpik. Koolibri, 2011. <p>Lisamaterjalid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hiemäe, Reet. Usundid ja vaimsed õpetused Eestis. Varrak, 2019.

Kursuse nimetus	USUNDIÕPETUS III: Eesti usuline maastik
Staatuse	kooli kohustuslik kursus
Eelduskursused	Usundiõpetus I ja II
Kursuse maht ja õppekorraldus	35 (45-minutilist) kontakttundi. Kursuse alguses tutvustab õpetaja kursusel käsitlevaid konkreetseid õpivorme ja mahte.
Õpetamise aeg	12. klassis
Kursuse lühikirjeldus, õppesisu ja praktilised tööd	<p><u>Kursuse lühikirjeldus:</u> Kususel tutvuvad õpilased Eesti usulise maasikuga: levinud usuliste konfessioonide eripärad ning nende Eestis tegutsevate koguduste ja organisatsioonide tegevused. Samuti tutvuvad õpilased levinud mitte-religioossete maailmavaadetega. Eraldi eesmärgiks on kursuse raames ka tutvuda, kuidas erinevad religioonid (ja konfessioonid) on mõjutanud eesti keele, kirjanduse, kultuuri ja ühiskonna arengut. Õpilased saavad analüüsida enda suhtumist ning tõekspidamisi ning praktiseerida lugupidavat suhtlemist ning käitumist erinevates pühakodades.</p> <p>Kursuse raames on plaanis korraldada ka õppekäik vähemalt osadesse käsitletud usuliste liikumiste pühakodadesse.</p> <p><u>Kursuse õppesisu:</u> Eesti usuline kaart. Erinevad Eestis esindatud religioonid ja usulised liikumised: luterlus, katoliiklus, õigeusk, judaism, islam, budism, hinduism (krišnaiidid), Jehoova tunnistajad, Uusapostlik Kirik, Armeenia kirik, Elu Sõna kogudused, karismaatilised kirikud, <i>New Age</i>. Taoism, konfutsianism, budism, satanism, voodoo jt. Olulised usulised mõtlejad ja kultuuritegelased Eestis. Erinevate religioonide (ja konfessioonide) on mõju eesti keele, kirjanduse, kultuuri ja ühiskonna arengule (sh rahvuslik identiteet).</p> <p><u>Praktilised tööd:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ● arutelud, ● rühmatööd, ● töölehtede täitmine, ● õppekäik pühakodadesse ning selle põhjal kokkuvõtva ülesande täitmine.
Kursuse õpitulemused	<p>Kursuse lõpus õpilane:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● nimetab Eestis levinud suuremaid konfessioone, usulisi rühmitusi ja religioone; ● tunneb erinevate religioonide ja kirikute sümbolikat; ● sõnastab oma maailmavaate põhijooni ning võrdleb enda maailmavaatelisi tõekspidamisi käsitletud usundite ja konfessioonide omadega; ● teab Eesti olulisi usulisi mõtlejaid; ● teab, kes olid Buddha, Jeesus, Muhamed, Lao-zi; ● suhtub erinevatesse usulistesse tõekspidamistesse lugupidavalt ja sallivalt, kuid vajaduse korral ka kriitiliselt, mõtiskleb oma

	hoiakute ja suhtumiste üle endast erinevasse (usulisse või sekulaarsesse) maailmavaatesse.
Hindamine	Mitteeristav (arvestatud/mittearvestatud). Aineõpetaja täpsustab õppeinfosüsteemis kursuse esimeses sissekandes vastavate tööde arvu ning arvestuse kujunemise viisi. Kursusehinnet arvestatakse usundiõpetuse kooliastmehinde väljapanemisel.
Õppematerjalid	Peamised õppematerjalid: <ul style="list-style-type: none"> • Erinevate religioonide pühakirjad • Marietta Alliksaare loodud õppematerjalid kursusel „Eesti usuline maastik“ 2023: https://tinyurl.com/eesti-usuline-maastik.